

Příloha Vilémovských novin

Září 2012

Je pravda, že je naší obci letos právě 680 let?

Pan Horák, spoluautor výstavy historických fotografií o naší nedávné Vilémovské pouti, v zahajovacím proslovu zmínil, že právě letos uplyne 680 let od první zmínky o existenci naší obce a nebylo by od věci připomenout toto výročí aspoň v místních novinách. V redakci jsme se proto rozhodli uveřejnit tuto stručnou historii naší obce jak ji zatím známe a věříme, že vás zaujme.

Vilémov ve Fiedlerově "Vlastivědě politického okres Šluknov

Josef Fiedler, učitel v Šenově na České severní dráze (Volksschullehrer in Schönau an der Böhmischen Nordbahn) napsal knihu

Heimatskunde des politischen Bezirkes Schluckenau, česky

Vlastivěda politického okresu Šluknov

Byla vydána vlastním nákladem Okresních učitelských spolků (Bezirksschulverein) okresů Šluknov a Rumburk v roce 1898 v Rumburku.

Vytiskla ji tiskárna Heinrich Pfeifer, Rumburk.

Ve "Vlastivědě" jsou mimo jiné popsána též jednotlivá města a obce tehdejšího politického okresu Šluknov, a to podle příslušnosti k soudním okresům Šluknov a Hainspach (dnes Lipová).

Vilémov náležel k soudnímu okresu Hainspach, k němuž patřilo též město Šenov na České severní dráze (Schönau an der Böhmischen Nordbahn – dnešní Velký Šenov) a obce Severní (Hielgersdorf), Lobendava (Lobendau), Nová Víska (Neudörfel), Mikulášovice (Nixdorf), Dolní Poustevna (Nieder Einsiedel), Horní Poustevna (Ober Einsiedel), Liščí (Röhrsdorf) a Brtníky (Zeidler).

Popis obce Vilémov a osady Dolina je na stranách 433 až 440 a v překladu zní takto:

Vilémov (Wölmsdorf) do roku 1898

Vilémov je katastrální obec a zahrnuje obec Vilémov a osadu Dolina (Franzthal).

Při pohledu na jmenovanou obec z blízkého Ječného vrchu (Gerstenberg), nabízí se pozorovateli nádherný obraz. Obec, v místním nářečí nazývaná „Winsdorf“, leží v údolí podél potoka který jím protéká od východu na západ. Území obce je z jihu ohraničeno Dolními Mikulášovicemi (Nieder Nixdorf) a výběžky vrchu Tanečnice (Tanzplan), na východě Dolním Šenovem (Nieder Schönau), na severu Ječným vrchem (Gerstenberg), na západě Dolní Poustevnou (Nieder Einsiedel) a na severozápadě osadou Karlín (Karolinsthal), náležející k Dolní Poustevně.

Katastrální výměra obce Vilémov je 404,16 ha.

Obec Vilémov čítá 135 domů s 1028 obyvateli, z nichž je 493 mužského a 535 ženského pohlaví; 985 je římskokatolického vyznání, 43 evangelického.

Většina domů je postavena podél silnice která obcí

prochází, pouze některé novostavby se nacházejí na výšíně poblíž kaple a další podél silnic do Mikulášovic a Markéty (Margarethendorf).

Domy jsou většinou zděné, jen málo jich je dřevěných, střechy jsou pokryté nejčastěji břidlicí.

Vilémov je zavodňovaný potokem přítékajícím od Šenova, do něhož se vlévají potoky Lipovský a Mikulášovický. Potok protéká celým Vilémovským údolím a přitom pohání četná vodní díla ve Vilémově, v Dolině (Franzthal) a v Dolní Poustevně. Zde překračuje státní hranici a vlévá se do Sebnitzského potoka.

Vedle bohatě zastoupeného průmyslu poskytuje obyvatelstvu obživu zemědělství a chov dobytka. Pěstuje se obilí a brambory, hojně též ovoce. V létě nacházejí mnozí dělníci práci v blízkých lomech.

Doprava

Vilémov je křižovatkou okresních silnic z Mikulášovic, Dolní Poustevny, Markéty; ze silnice na Šenov odbočuje na tzv. „Pivním mostě“ silnice do Lipové.

Od roku 1884 má Vilémov železniční stanici České severní dráhy. Nazývá se "Lipová – Vilémov", neboť je společná pro obě obce. Leží však na šenovském pozemku.

Pošta

Před rokem 1864 doručoval poštovní zásilky posel (der Postbote, die Botenpost). 1. května 1864 byl v obci otevřen poštovní úřad. V současnosti obstarává čilý poštovní styk se sousedními místy a také se Sebnitz v Sasku 16 poštovních spojů.

Telegrafní úřad

V roce 1891 byl v obci zřízen telegrafní úřad spojený s poštovním úřadem.

Telefon

Soukromou telefonní linku zřízenou v roce 1882 z kanceláře v obytném domě do bavlnářské přádelny v blízké Dolině, má firma Franz Xaver Richter.

Průmysl

Velmi dobré cesty a poštovní spoje lze právem označit za hlavní faktory příznivě ovlivňující rozmanitý průmysl ve Vilémově. Ještě nedávno byla v provozu četná bělidla; dnes ale stojí za povšimnutí už jen dvě bělidla lněných přízí a tkanin.

V roce 1650 začali zdejší pilní obyvatelé obchodovat s cizinou. První bělidlo přízí založil Georg Pietschmann v roce 1720, později následovali Josef Richter a Christof Petters. První bělidlo a mandlovnu lněných tkanin zřídili v roce 1810 Jakob Petters a Franz Petters. Bělidla lněných přízí a tkanin se těšila velkému rozkvětu. V současnosti je toto odvětví v úpadku, potvrzují to opuštěné mandlovny a sušárny.

Církevní záležitosti

Před reformací byl Vilémov přifařený k městu Sebnitz.

Když se v roce 1539 stalo evangelickým, byl přikázán k farnosti v Šenově (Schönau) a k tomuto obvodu náleží dodnes.

Pamětihodností obce je „léčivá studánka“, jejíž historie se datuje od roku 1646. Pověst o jejím vzniku se nachází jak ve vilémovské kronice tak v lipovském úředním archivu:

"19. října 1646 se na pastvině zjevili selské dcerce Anně Grohmannové dva andělé, kteří ji na zázračnou moc studánky upozornili a dali jí z pohárku napít. 10. listopadu téhož roku se jí zjevil anděl opět, slíbil jí uzdravení očí a nohou, které se, po několikerém umytí, také brzy dostavilo. Děvče zemřelo ve výroční den svého uzdravení, 10. listopadu 1647. Léčivá moc studánky byla brzy známá široko daleko a také částečně vyzkoušena, a to i od tehdejšího panstva, hraběte Slavaty. Ten nechal nad studánkou postavit kamennou kapličku a zkrášlit ji soškou Matky Boží bolestné. Ještě dnes lze v kapli hraběcí erb Slavatů spatřit".

Nyní (tj. po roce 1646 – pozn. překl.) započalo snažení se o stavbu kostela ve Vilémově, k čemuž četní dobrodinci přispívali významnými obnosy. Například v roce 1665 přispěl panský sládek v Lipové, Ferdinand Beutel, 3000 florinů. Avšak teprve hrabě Leopold Salm - Reifferscheidt, aby splnil slib daný v několikerém smrtelném nebezpečí, nechal v roce 1726 na vršku poblíž studánky postavit kostelík k počtě Nanebevzetí Panny Marie. V kostele se nachází rodová hrobka hrabat Salmů, nad postranním vchodem je balkonek - „hraběcí stanoviště“.

V kostele jsou tři oltáře: hlavní oltář zobrazuje Matku Boží, levý postranní oltář je zasvěcen sv. Vincenci, pravý sv. Jiljí.

Poblíž oltáře sv. Jiljí se nachází náhrobek s podobiznou zakladatele kostela, hraběte Leopolda. Pod tímto monumentem se nalézají na každé straně tři tabulky, na nichž jsou zapsány případy smrtelných nebezpečností, jimž zakladatel kostela šťastně unikl. Obsahují tato data:

- 1717 Hrabě Leopold ze Salmu ve válce
- 1720 Zjevení Panny Marie Pomocné (ve snu, když dlouho ležel po onemocnění morem)
- 1723 V nebezpečí na lodi, hrozila mu ztráta života
- 1724 Boj s medvědem
- 1725 Při střelbě na terč se mu roztrhla puška
- 1728 Vůz v němž hrabě jel, se zřítíl z mostu do vody

V roce 1731 nechal hrabě Leopold postavit pod kostelem most a zřídit k němu schodiště s cennými sochami.

Každoročně na den sv. Jiljí se ve vilémovském kostele koná slavnostní mše za účasti všeho lesního personálu z panství Lipová.

V době od první neděle adventní do druhého svátku velikonočního je sloužena mše svatá každou neděli.

O pouti, na svátek Nanebevzetí Panny Marie, přicházejí procesí ze všech farností panství Lipová. Tisíce poutníků zblízka i zdáli, mezi nimi také Lužičtí Srbové, putují do Vilémova.

V čase kdy se kostel stavěl, byla ve Vilémově poustevna. Když poustevník v roce 1740 zemřel, ucházel se o jeho místo v roce 1741 Johann Lorenz Müller z Wittichnau v Prusku.

V roce 1750 věnoval Heinrich Hesse, lesní a rychtář z Kopce (Hemmehübel) vilémovskému kostelu 1500 říšských tolarů.

V roce 1844 byl u kostela založen hřbitov a v roce 1889

byl rozšířen.

19. června 1882 byla na věž kostela osazena nově pozlacená kupole a kříž; do kupole byl vložen pamětní list.

Téhož roku byl kostel pokryt břidlicí.

V roce 1891 nechala majitelka panství, hraběnka Thunová, obnovit vnitřek kostela, zrestaurovat ozdoby na oltářích a vydláždít podlahu.

Z podnětu Johanna Hampela z čp. 1 (čp. 1 bývala hospoda a rychta – pozn. překl.), bylo v roce 1895 položeno ke kostelu nové schodiště.

Škola

V roce 1733 postavil Christof Zimmer vedle léčivé studánky dům. Potřebné dříví dostal od vrchnosti, za to měl dohlížet na kostel a na studánku. Jelikož uměl číst a psát, byl povolán aby se stal v místě učitelem. Škola tedy byla v soukromém domě a zůstala v něm trvale. V roce 1882 se stala dvoutřídní, ale druhá třída byla najata v domě čp. 120. Současná pěkná trojtřídní škola byla předána svému účelu 1. září 1889.

V roce 1893 oslavil řídící učitel Eduard Frind, za čtených poct, padesátileté výročí svého učitelování.

Učitelé ve Vilémově

Christof Zimmer 1733 – 1734; Josef Zimmer do 1749; Jakob Schür do 1780; Franz Schür do 1812; Franz Wenzel Schür do 1842, Johann Beutel několik měsíců v roce 1842; Conrad Kny do 1856; Johann Haase do 1862, řídící učitel Eduard Frind do 1897.

Spoluučitelé (pomocníci): Josef Pietschmann, Adalbert Holfeld, Franz Thoms, Raimund Pietschmann. Adalbert Holfeld působí od roku 1897.

Učitelky ručních prací od roku 1879: F. Lanius(ová), Francisca Sallmann(ová), Aurelia Dehm(ová), Magdalena Pietschmann(ová), Anna Marschner(ová).

Jako katecheti zde působili kněží: Johann Dittrich 1813 – 1822; Anton Kalligary do 1824; Josef Kromer do 1837; Gottfried Dinnebieer do 1839; Josef Kindermann do 1851; Ambros Hille do 1854; Johann Knechtel do 1860; David Hentschel do 1865; Johann Pleschke do 1882, vypomáhal Eduard Klemt; Ignaz Donath od 1882.

Chudinství

Obec Vilémov má chudinský fond ve výši 1900 florinů, dále nadaci pro pilné chudé děti ve výši 1600 florinů, založenou děkanem Franzem Pettersem .

Dějiny obce

Kdy obec vznikla se neví. Její název, podle pověsti odvozený od jména Wilm, pochází z pozdější doby. Podle pověsti byl Wilm starý poustevník, který zde přebýval spolu s prvními osídlenci. Poučoval mladé i staré a oni z vděčnosti k němu dali své obci název „Wilmsdorf“. Časem se název změnil na „Wölmsdorf“, v dialektu „Winsdorf“. Poustevna se měla nacházet na místě současného hřbitova (tj. současného starého hřbitova u kostela, který ovšem tehdy ještě nestál – pozn. překl.). Obecní kronika údajně klade vznik obce do 13. století (není však známo, kde se kronika nyní nachází – snad v okresním archivu v Děčíně, pozn. překl.).

Prvními osadníky byli uhlíři a dřevorubci, kteří se ve zdejší lesnaté krajině usadili.

Potok, posilovaný přítoky z okolních míst, vytvářel zátočiny a rozléval se do široka; vznikaly tím močály a bažiny.

V roce 1332 propůjčil purkrabí Otto z Donína, se svolením České koruny, české léno Wolframsdorf (Wölmsdorf?) míšeňskému biskupovi Bedřichovi.

V roce 1410, při dělení dědictví (po Hynku Berkovi z Dubé), získal Vilémov Hynek III. mladší, sídlem na Hohnsteinu.

V roce 1486 přišli do obce další osadníci.

V roce 1556, při dělení panství Šluknov, získal Vilémov spolu s jinými osadami Jan (Hans) Schleinitz. V té době byl Vilémov evangelický. Počet obyvatel podstatně vzrostl přistěhováním se nových osídlenců z Hertigswalde, obce náležející k Hohensteinu. Současně s tím obec získala do trvalého užívání pozemky u potoka pod Sebnitzským lesem.

Předtím, než byl postaven pod kostelem most kamenný, nacházel se asi o 30 kroků níže most dřevěný. Nazýval se „ovč“ (Schafbrücke), neboť přes něj byla honěna stáda ovcí z hornopoustevenského statku na pastviny pod Mikulášovicemi. Cesta vedla od mostu kolem staré školy skalkou (das Gesteinicht) do Mikulášovic.

21. března 1634 byl Vilémov přepaden a vypleněn vojáky švédského „modrého regimentu“, jemuž velel hejtman pán z Erfurthu. Třicet lidí bylo zabito, mnozí byli týráni. Hodně rodin uprchlo i se zvířaty a majetkem který dokázaly unést a ukrylo se na dvorské louce zarostlé keři a stromy, tehdy z větší části bažinaté. Přechod přes bažinu lidem umožnily hatě, které za sebou opět odnesli. Tak se dostali na pevnou půdu, kde se ukryli. Po letech, při vysušování bažin, zde byly nalezeny různé předměty pro domácnost – náradí, podkovy a jiné, upomínající na onen útěk.

Podle urbáře z roku 1668, s odvoláním na dědičný registr z roku 1574, byl ve Vilémově 1 dědičný rychtář, 10 sedláků, 4 zahradníci, 19 domkářů a 2 podruží.

Pole dědičného rychtáře byla součástí hornopoustevenského popluží. Rychtář směl zadarmo užívat pilu, ale musel za to čistit potok od pilin. Na panském směl pást 4 kusy dobytka, ale musel dodat jednoho pastýře. Po jeho smrti dostalo panstvo nejlepší krávu, nebo odpovídající částku v penězích. Například sedlák Christof Petters platil ve čtyřech známých lhůtách (?) tyto úroky v císařské měně: 6 grošů 8 feniků, 11 grošů 3 feniky, 17 grošů 9 feniků, 11 grošů a dva feniky. Odváděl slepice, vejce, na panském pracoval 12 dní s potahem a 12 dní ručně, svázel dřevo na palivo a do pivovaru, sprádal a odváděl jeden kus příze a jako ostatní sedláci dělal dlouhé tůry.

V roce 1714 přišla průtrž mračen. Voda obec zaplavila, strhla jeden dům a tři lidé přišli o život.

V roce 1779 se průtrž mračen opakovala a opět způsobila velké škody.

20. září 1779 projel obcí císař Josef II. Přijel od Poustevny, přátelsky pohovořil s lidmi, převzal od nich prosby a žádosti a kolem kostela pokračoval ve své cestě do Mikulášovic.

V roce 1783 odváděl Vilémov na daních ročně 158 florinů 44 krejcarů, a to za 468 koňských, 390 volských a 1166 ručních robotních dnů. Starý dluh za 138

koňských, 204 volských a 423 volských dnů měl činit 367 florinů, 8 krejcarů a 4,5 feniků. Toho roku bylo v obci 10 sedláků, 4 zahradníci a 62 domkářů, z nichž každý byl povinen robotovat 13 dnů; 6 podruhů mělo robotovat po 8 dnech. Roboty byla nahrazována penězi.

22. června 1866 přišly do vsi od Rugiswalde přes Špičák pruské oddíly. Několik hodin obcí procházely. Nakonec se ale 6 až 7 tisíc mužů utábořilo mezi domy čp. 27 a 28 na vršku na zahradách domů čp. 21 a 25.

V roce 1875 bylo v obci zavedeno pouliční osvětlení.

Rychtáři a starostové

Před 1554 Barthel Kullman, po něm Balthasar Kullmann, Martin Tietze 1573-1578, Peter Richter do 1632, Lorenz Hille do 1666, Christoph Hille do 1707, Anton Lorenz do 1710, Zachariasch Hille do 1717, Johann Franz Schürr do 1745, Christof Petters do 1773, Franz Petters do 1819, učitel Wenzel Schürr do 1834, Franz Richter do 1841, Betnard Elmer do 1849, Jakob Petters do 1861, Franz Richter čp. 1 do 1872, Ignaz Hentschel do 1883, Emanuel Richter čp. 1 od 1883.

Osada Franzthal (dnes Dolina)

Část osady leží v travnatém údolí obklopeném lesem. Na výšině uprostřed lesa stojí hojně navštěvovaný hostinec.

V Dolině je 10 domů s 93 obyvateli. Z nich je 50 mužského a 43 ženského pohlaví, 89 katolíků, 3 evangelísi, 1 ostatní. Většinu obyvatel tvoří dělníci kteří pracují v místní přádelně.

Přístup sem je z Vilémova, uvedený hostinec stojí při okresní silnici Vilémov – Dolní Poustevna. Ostatní veřejná zařízení jsou společná s Vilémovem.

Dějiny osady

Osada Dolina byla vždy přidružena k Vilémovu. Za starých časů se nazývala „Hofeleiten“. Kdy byla založena se neví. Snad v době, kdy bylo v nejlepším stavu popluží v Horní Poustevně.

Na místě dnešní přádelny stával od roku 1715 mlýn, nazýval se „lesní“. Mlýnář Peter Richter měl též výčep piva.

V uvedeném roce se tu často hrálo divadlo. Mlýn byl oblíbeným výletním místem jak pro domácí, tak pro obyvatele sousedních míst. V roce 1760 jej koupil Franz Xaver Richter a přestavěl ho na přádelnu.

Vilémovské spolky

Velikonoční jezdcí 1773, Chudinský spolek 1843, Veteráni 1864, Hasiči 1871, pěvecký spolek „Sängerheim“ 1882, Německý školský spolek 1883, pěvecký spolek „Sängerbund“ 1890.

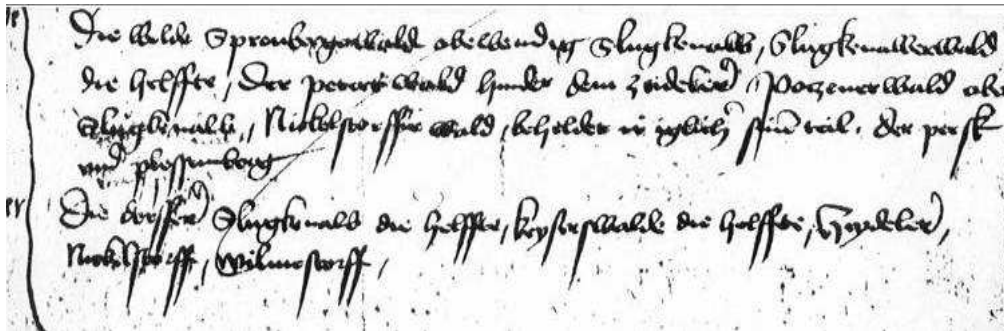
* * *

A to je z Fiedlerovy Vlastivědy o Vilémovu všechno. Pozoruhodné je zmíněné datum – **rok 1332**, v němž měl být Vilémov proůjčen purkrabím Ottou z Donína jako léno míšeňskému biskupovi. Kdyby bylo doložené, pak bychom letos mohli opravdu oslavit 680 let od první zmínky o existenci naší obce.

Bohužel nevíme, odkud a z čeho Fiedler toto datum čerpal. Ověřit je se pokoušel místní kronikář už v roce 1982 ve Státním archivu Drážďanech. Odpověď z 3. června 1982 kterou odtud dostal obsahuje toto sdělení:

“Tato u nás dostupná, snad nejstarší zmínka o Vilémovu z roku 1451, je v souvislosti s výměnou pozemků mezi Albrechtem Berkou z Dubé a saským kurfiřtem”.

Tenkrát se v soupisu navzájem vyměňovaných majetků, který se sestavoval v Neustadtu u Stolpnu, nacházel mezi statky které Albrecht Berka převáděl kufiřtovi ze Saska, Bedřichovi Mírnému, také Wölmsdorf, který se tehdy psal “Willemesdorff” případně “Wilmestorff”.

V knize Hanse Beschornera “Wildenstein” jsou poslední dva řádky přesány ve staré němčině takto:

Die dorffere Slugkenaw die helffte, Keyerswalde die helffte, Zeydelere, Nickelstorff, Wilmestorff.

Česky v současných názvech:

Obce Šluknova polovina, Císařského polovina, Brtníky, Mikulášovice, Vilémov.

Přihlédneme-li ještě k dalšímu datu, které zmiňuje Fiedler ve své Vlastivědě v odstavci

„V roce 1410, při dělení dědictví (po Hynku Berkovi z Dubé), získal Vilémov Hynek III. mladší, sídlem na Hohnsteinu“,

máme celkem tři data, jejichž výročí bychom jako zmínku o existenci naší obce mohli slavit: 1332, 1410 a 1451. Nejzajímavější je to první, rok 1332. Kdo vlastně byl ten purkrabí z Donína a jak to, že mohl dávat v léno kus českého území biskupovi v Německu?

Odpovědi jsme našli na internetu a v učebnici o dějinách Čech. Z ní jsme se dověděli, že ve 14. století patřily Horní i Dolní Lužice České koruně (Českému království). V roce 1332 v něm panoval Jan Lucemburský (1310 – 1346, král český).

Purkrabí z Donína pocházeli ze starého panského rodu, jehož předkem byl Jindřich z Rostova. Ten byl roku 1152 jmenován dědičným purkrabím na hradě Donín v Sasku. Od těch dob se páni z Rostova začali nazývat Purkrabí z Donína. Od 13. století se začali usazovat také v Čechách. Jedna větev rodu vlastnila v severních Čechách hrady Grabštejn, Lemberk a Valtinov, jiná větev držela Vildštejn, Okoř a Benátky nad Jizerou.

Od roku 1566 Vilémov náležel k panství Hainspach, dnešní Lipová. Z četných majitelů lipovského panství se do historie našeho Vilémova nejvýrazněji zapsal hrabě Leopold Antonín Salm-Reifferscheidt, který zde nechal v letech 1728–1731 vedle pramene postavit kostelík s rodovou hrobkou. Povězme si něco o něm:

Majitelem lipovského panství se stal v roce 1719, když vyplatil svého bratra, biskupa v Tournay. Protože neměl hotové peníze, musel si na to 327 000 zlatých vypůjčit.

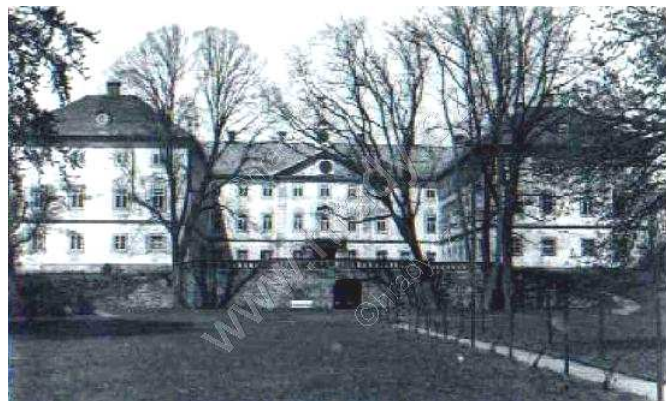
V mládí vedl dobrodružný život ve vojenských službách. V osmnácti letech už byl kapitánem u Wirtemberského regimentu a ve válce Evžena Savojského proti Turkům (1716-1718) se zúčastnil bitvy u Bělehradu.

Ve druhé polovině svého života se hrabě Leopold usadil a začal se plně věnovat hospodaření na svém panství. Avšak úspěšnější než on prý přitom byla jeho třetí manželka, hraběnka Marie Karolína z Ditrichsteinu. Za jejího řízení údajně prosperita panství stoupala, jenže to mělo i své stinné stránky. Na stavby a přestavby bylo potřeba hodně peněz a ty panstvo vydíralo z poddaných za cenu tvrdších robot a přísnějších dávek, které museli jejich hraběcím jasnostem platit. Není divu, že někteří raději z panství utíkali a hledali si práci v tuzemských nebo zahraničních manufakturách.

Hrad Donín, německy Dohna, je dnes už minulostí
Zbývají zbytky hradebních zdí zarostlé bujnou vegetací

V letech 1737 - 1739 dal přestavět své zámecké sídlo. Přestavbu připomíná vtesaný latinský nápis, jenž v českém překladu zní: "Sám s Turky v boji, v míru pak tento zámek zbudoval."

V roce 1769 hrabě Leopold zemřel. Než dospěl jeho syn František Václav, spravovala panství již zmíněná hraběnka Marie Karolína.

Jaroslav Chmelař